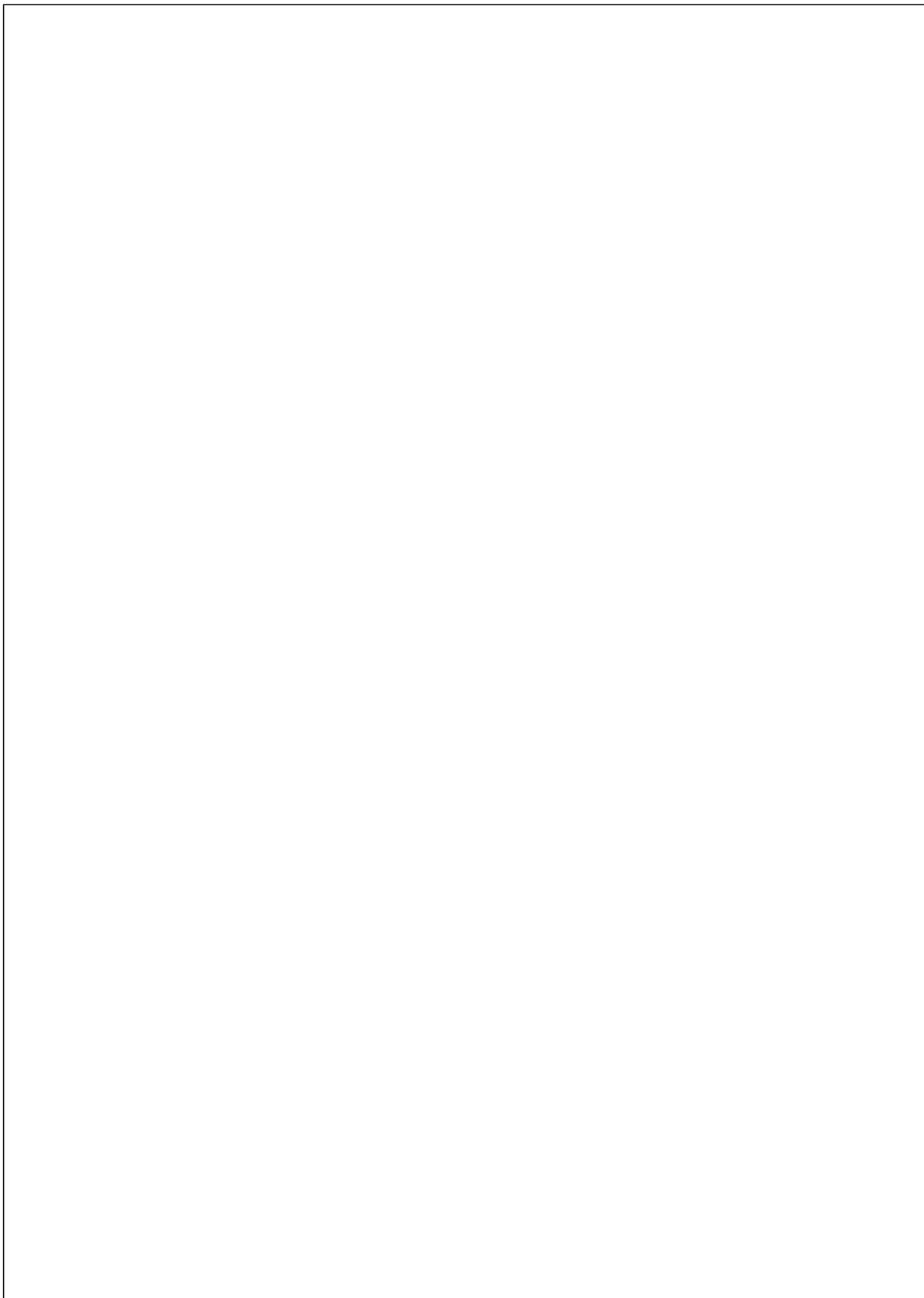

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/215556,35-lat-dzialalnosci-Swiatowego-Zwiazku-Zolnierzy-Armii-Krajowej.html>

27.02.2026, 22:28

35 lat działalności Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej

14 marca 2025 r. w Ostrołęce odbyły się uroczyste obchody 35-lecia działalności Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Współorganizatorem wydarzenia był Instytut Pamięci Narodowej.

14.03.2025

Uroczystości rozpoczęły się od mszy świętej w kościele pw. Zbawiciela Świata z udziałem kombatanatów, przedstawicieli władz lokalnych oraz mieszkańców miasta. Instytut Pamięci Narodowej reprezentowali zastępca prezesa dr hab. Karol Polejowski i dyrektor oddziału IPN w Białymstoku dr Marek Jedynak.

Po nabożeństwie uczestnicy przemaszewali pod Pomnik Armii Krajowej, gdzie odbyła się główna część uroczystości. W imieniu Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej przemówił prezes zarządu głównego kpt. hm. Janusz Komorowski. Reprezentujący wicepremiera i ministra obrony narodowej Władysława Kosiniaka-Kamysza płk Zbigniew Targoński odczytał list skierowany do uczestników wydarzenia.

Podczas ceremonii odczytano Apel Pamięci i oddano salwę honorową dla uczczenia 35-lecia działalności Związku. Delegacje złożyły kwiaty pod Pomnikiem Armii Krajowej, a także pod Pomnikiem Ofiar Terroru Komunistycznego.

Kulminacyjnym punktem obchodów była uroczysta gala w Muzeum Żołnierzy Wyklętych. Dr hab. Karol Polejowski, zastępca prezesa IPN, w przemówieniu podkreślił znaczenie pamięci o żołnierzach AK i ich niezłomnej walce o wolność Polski:

- Armia Krajowa trwa i trwać będzie. Instytut Pamięci Narodowej pielęgnuje pamięć o dokonaniach polskiej armii podziemnej i jej czynu zbrojnego. Tę misję będziemy realizować zawsze.

W konferencji popularnonaukowej poświęconej historii żołnierzy AK udział wziął m.in. dyrektor Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku, dr Marek Jedynak.

To wyjątkowe wydarzenie było okazją do oddania hołdu bohaterom, którzy swoją odwagą i poświęceniem na zawsze zapisali się w historii Polski.

[W 2014 roku Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej otrzymał nagrodę IPN Kustosz Pamięci Narodowej.](#)

* * *

Pomimo coraz liczniejszej rzeszy przedstawicieli młodszych pokoleń, którzy podejmowali się kultywowania idei i tradycji Polskiego Państwa Podziemnego, u schyłku Polski Ludowej wciąż żyła duża liczba żołnierzy Armii Krajowej. Nie byli dotąd w pełni uhonorowani w oczach zarówno swoich, jak i szeregu osób związanych z ruchem kombatanckim. Przez niemal 40 lat w Polsce

jedynym oficjalnym przedstawicielem kombatanatów był ZBoWiD. W 1989 r. ta masowa organizacja liczyła nadal ponad 300 000 członków.

Stowarzyszenie zdominowane było przez wywodzących się z resortu bezpieczeństwa „utrwalaczy władzy ludowej”. W pierwszej dekadzie Polski Ludowej walczyli z AK-owcami z bronią w ręku. Po odwilży 1956 r. po raz kolejny mieli przewagę nad żołnierzami AK, pełniąc funkcje kierownicze w ZBoWiD i decydując niejednokrotnie o losach weteranów, którzy za pośrednictwem ZBoWiD próbowali poprawić swoją sytuację życiową (np. starając się o karty kombatananta). W jednym „worku” przez kilkadziesiąt lat znajdowały się ofiary i ich kaci.

Na przełomie 1988 r. i 1989 r., pod wpływem przemian zachodzących w polityce wewnętrznej, pojawiła się szansa na usamodzielnienie się przedstawicieli żołnierzy Armii Krajowej. Przez 40 lat stłoczeni byli w szeregach ZBoWiD w tzw. „grupie środowiskowej” nazywanej „Ruch Oporu”, do której włączeni byli zarówno bojownicy GL-AL, jak i żołnierze AK. Władze organizacji nie tylko nie były skłonne do uznania służby w szeregach AK, lecz wręcz przeciwnie – dezawuowały te działania, nazywając je wspomnianym powyżej terminem „ruch oporu”. Odzwierciedleniem tego były „karty kombatananta”, w których również zamiast stażu w AK wypisano staż w „ruchu oporu”.

Szansa na zmiany przyszła wraz z finalizacją prac w Sejmie PRL nad nowym prawem o stowarzyszeniach. Jeszcze w trakcie uwzględniania końcowych poprawek do nowelizacji ustawy 5 lutego 1989 r. weterani Armii Krajowej ogłosili apel o potrzebie powołania samodzielnego stowarzyszenia.

W oparciu o mającą być w najbliższym czasie uchwaloną nową ustawę o stowarzyszeniach należy powołać towarzystwo byłych żołnierzy Armii Krajowej (z siedzibą w Warszawie, okręgami, oddziałami i kołami w całym kraju). Zasadniczym celem stowarzyszenia byłoby zorganizowanie i opieka nad Fundacją pn. Muzeum i Archiwum Armii Krajowej. Celowość i pilna potrzeba takiej fundacji nie wymagają uzasadnienia. Stowarzyszenie, poza zorganizowaniem fundacji, zajmowałoby się popieraniem działalności historycznej i popularyzatorskiej w zakresie tradycji Armii Krajowej, rozwijaniem własnej działalności wydawniczej, opieką i upamiętnieniem miejsc walki i cmentarzy oraz dokumentacją działań i martyrologii ludzi Armii Krajowej. Apel podpisali oficerowie Komendy Głównej AK – płk Antoni Sanojca „Kortum”, płk Franciszek Kamiński „Zenon” (Komendant Główny BCh), płk Maria Wittek (Szefowa Wojskowej Służby Kobiet), płk cc. Elżbieta Zawadzka „Zo” (Oddział V KG AK), por. hm. Stanisław Broniewski „Orsza” (Naczelnik „Szarych Szeregów”), oficerowie z komend wszystkich okręgów i podokręgów AK oraz wybitni naukowcy.

Miesiąc później, 11 marca 1989 r., w Warszawie powołany został Komitet Założycielski Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej. Na jego czele stanął ppłk dypl. Wojciech Borzobohaty „Wojan”, senior środowiska żołnierzy Okręgu Radomsko-Kieleckiego AK. Sekretarzem Tymczasowego Prezydium Zarządu SŻAK został Jan Gozdawa-Gołębiowski „Dzi ryt”.

Dopiero 7 kwietnia 1989 r. została uchwalona przez Sejm PRL i zatwierdzona przez Radę Państwa nowelizacja prawa o stowarzyszeniach. Z kolei rozprawa rejestracyjna w Sądzie Wojewódzkim dla m.st. Warszawy wyznaczona została na dzień 26 maja 1989 r. Tak odległy termin powodował utrudnienia w działaniu władz tymczasowych stowarzyszenia. Bez prawnej legalizacji nie byli władni publikować komunikatów i odezów, co ograniczało przepływ informacji i dotarcie z nią do żołnierskich szeregów.

Jednocześnie opisywana inicjatywa spotkała się z interwencją Zarządu Głównego ZBoWiD, który podejmowane działania nazwał „próbą rozbijania konsolidacji kombatanckiej” i ostro przeciwko

temu protestował, broniąc dotychczasowej wyłączności. Akcja kontestacyjna dotychczasowego monopolisty, nadal realizującego zadania stawiane przez PZPR, oraz opieszale działania administracyjne miały na celu dezintegrację rodzącego się nowego ogólnopolskiego stowarzyszenia.

Nie czekając na posiedzenie rejestracyjne, Komitet Założycielski 7 maja 1989 r. na łamach prasy wystosował kolejny apel do wszystkich żołnierzy Armii Krajowej. Komunikat był między innymi odpowiedzią na zarzuty stawiane przez ZBoWiD, a także próbą walki z powstającymi samowolnie lokalnymi organizacjami.

26 maja 1989 r. w Sądzie Wojewódzkim dla m.st. Warszawy zarejestrowane zostało Stowarzyszenie Żołnierzy Armii Krajowej. W następnych tygodniach nowa organizacja przystąpiła do oficjalnych działań w celu powołania pełnoprawnego zarządu i wdrożenia trybu przyjmowania członków – zarówno indywidualnie, jak i całymi kołami i środowiskami, bo i taka zachodziła potrzeba oraz oddolna inicjatywa ze strony udzielających poparcia nowemu stowarzyszeniu.

Pierwsze zgromadzenie delegatów Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej miało miejsce w Warszawie w dniach 14–15 marca 1990 r. Jednocześnie w tym samym miejscu obradował zjazd drugiej dużej organizacji – Związku Żołnierzy Armii Krajowej z siedzibą w Krakowie. W toku obrad delegatów z obu zrzeszeń powstał Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Nowa organizacja zrzeszyła od razu niemal 45–50 tysięcy żołnierzy – członków zwyczajnych. Powstanie niezależnej formacji kombatanckiej odbiło się w Polsce szerokim echem pozytywnych komentarzy.

Zorganizowanie się niemal wszystkich żołnierzy Armii Krajowej w jeden oficjalny związek, oprócz wymiernych korzyści, miało również znaczenie symboliczne. Niezależne stowarzyszenie kombatanckie rodziło się w chwili, gdy Polska znalazła się w nowej sytuacji politycznej. Odzyskanie po 45 latach suwerenności stanowiło tym samym wypełnienie ostatniego rozkazu dowódcy Armii Krajowej z 19 stycznia 1945 r. oraz Testamentu Polski Walczącej z 1 lipca 1945 r.

dr Marek Jedynak
dyrektor Oddziału Instytutu Pamięi Narodowej w Białymstoku

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Ostrołęka

Białystok

Armia Krajowa

Uroczystości